

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра **Права** (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми


Голубов А.Є.
(ініціали та прізвище)

« 31 » серпня 2022 р.

**СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НА
АВІАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ**

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 08 Право
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 081 Право
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Право
(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти:
перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2022 року

Харків – 2022 р.

Розробник:

доцент закладу вищої освіти кафедри права,
кандидат юридичних наук, доцент **А.О. Гордеюк**

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права № 702
гуманітарно-правового факультета

Протокол № 1 від 30 серпня 2022 р.

Завідувачка кафедри:

професор закладу вищої освіти кафедри права,
доктор юридичних наук, професор **Г. О. Спіцина**

Погоджено з представником здобувачів освіти

1. Загальна інформація про викладача

Федосенко Наталія Анатоліївна доцент закладу вищої освіти кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент. Викладає наступні дисципліни: «Цивільне право (особлива частина)», «Цивільний процес», «Відшкодування шкоди на авіаційному транспорті», «Повітряне право», «Актуальні питання міжнародного повітряного права».

Напрямок наукових досліджень становлять: проблеми правового регулювання у сфері цивільних відносин, зокрема зобов'язального права, правова регламентація договірних конструкції в авіаційній галузі та відшкодування шкоди на авіаційному транспорті та актуальні питання міжнародного повітряного права.

Контактна інформація:

Ел. пошта: n.fedosenko@khai.edu

Тел.: +38(063) 242-33-38

Сторінка на сайті університету:

<https://khai.edu/ua/education/spivrobotniki/fedosenko-nataliya-anatoliivna/>

ORCID:

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-6615-3937>

Сторінка дисципліни в системі Mentor:

<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=6006>

Робоче місце : корпус К-2, ауд. 205

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 8.

Обсяг дисципліни: 3 кредитів ЄКТС/90 годин, у тому числі аудиторних – 32 год. (денна) 14 год. (заочна), самостійної роботи здобувачів – 58 год. (денна), 76 год. (заочна).

Форма здобуття освіти – *денна/заочна*

Дисципліна: *обов'язкова*

Види навчальної діяльності – *лекції, практичні заняття*

Види контролю – *модульний контроль, залік*

Мова викладання – *українська*

Пререквізити – *теорія держави і права, цивільне право (загальна та особливі частини), цивільний процес, господарське право, господарський процес.*

Кореквізити – *цивільне право, міжнародне приватне право, цивільний процес, повітряне право, міжнародне повітряне право.*

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

Навчальна дисципліна «Відшкодування шкоди завданої на авіаційному транспорті» присвячена вивченню інститутів відшкодування шкоди, обумовлених Цивільним кодексом України, Повітряним кодексом України, Авіаційними правилами України «Правила Повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу» та міжнародними нормами права.

Завдання:

- правильно визначати правову природу відшкодування шкоди на авіаційному транспорті;
- навчитися застосовувати чинне законодавство України та вести дискусії з приводу не договірних зобов'язань;
тлумачити і застосовувати норми ЦК України та інших нормативно - правових актів, судову практику з метою прийняття обґрунтованих рішень у спірних відносинах, що виникають із недоговірних зобов'язань і деліктних порушень.

Компетентності, які набуваються:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:**

- теоретичні положення, що регулюють зобов'язальні відносини, зокрема щодо елементів відповідальності за завдану шкоду, відшкодування шкоди на авіаційному транспорті;
- особливості правового регулювання деліктних зобов'язань.

уміти:

- застосовувати свої теоретичні знання на практиці, тобто застосовувати норми цивільного права, авіаційного права щодо конкретних правовідносин; тлумачити та вільно користуватися нормативно-правовим матеріалом Цивільного кодексу, Повітряного кодексу та матеріалами коментарів; вирішувати практичні завдання, використовуючи конкретні статті кодексів;
- розрізняти правовідносини, що регулюються цивільним правом і правовідносини, що регулюються іншими суміжними галузями права;
- правильно застосовувати чинні норми національного законодавства та норм міжнародного права;
- користуватися джерелами права, тлумаченнями і коментарями норм права при вирішенні конкретних спорів;
- складати й оформлювати документи правничого характеру, претензії та позови.
- добирати літературу з цивільного та авіаційного права, складати конспекти і тези виступів, опрацьовувати правову інформацію;

- логічно, послідовно, з виокремленням головного, доказово викладати правничий матеріал із застосуванням знань з різних джерел і галузей права;
 - користуватися правовою термінологією щодо законодавства з відшкодування шкоди;
 - застосовувати правові знання для оцінювання юридичних фактів, обґрунтовувати їх правову оцінку;
 - обґрунтовано вирішувати питання реалізації норм щодо відшкодування шкоди на авіаційному транспорті на практиці;
- керуватись у практичній діяльності та в поведінці правовими знаннями і переконаннями, брати участь у правовому вихованні населення.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК).

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

СК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з

таких галузей права як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Очікувані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК).

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК).

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

СК 7. Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН 7. Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

ПРН 11. Володіти базовими навичками риторики.

ПРН 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 17. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.

4. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні положення щодо відшкодування шкоди на авіаційному транспорті – для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 2. Відшкодування шкоди завданої авіаперевізником пасажиру та його багажу. Підстави звільнення від відповідальності - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 3. Відшкодування шкоди, завданої скасуванням або затримкою авіарейсу - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 4. Цивільно-правова відповідальність за перевезення вантажу повітряним транспортом - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 5. Обмеження відповідальності перевізника. Відшкодування моральної шкоди завданої на авіаційному транспорті - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 6. Авіаційне страхування - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 1 практичне заняття по 1 год., 9 год. самостійної роботи.

Тема 7. Правове регулювання відшкодування шкоди при здійсненні міжнародних повітряних перевезень - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 7 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 12 год. самостійної роботи.

Тема 8. Підсудність справ проти перевізників - для денної форми навчання - 1 лекція по 2 год., 1 практичне заняття по 2 год., 9 год. самостійної роботи; для заочної форми навчання - 1 лекція по 1 год., 10 год. самостійної роботи.

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Тема 1. Загальні положення щодо відшкодування шкоди на авіаційному транспорті

Тема 2. Відшкодування шкоди завданої авіаперевізником пасажиру та його багажу. Підстави звільнення від відповідальності

Тема 3. Відшкодування шкоди, завданої скасуванням або затримкою авіарейсу

Тема 4. Цивільно-правова відповідальність за перевезення вантажу повітряним транспортом

Тема 5. Обмеження відповідальності перевізника. Відшкодування моральної шкоди завданої на авіаційному транспорті

Тема 6. Авіаційне страхування

Тема 7. Правове регулювання відшкодування шкоди при здійсненні міжнародних повітряних перевезень

Тема 8. Підсудність справ проти перевізників

5. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено

6. Методи навчання

Лекції, практичні заняття та самостійна робота

7. Методи контролю

Модульний контроль та семестровий залік

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	11	0...11
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Усього за семестр			0...100

Під час складання семестрового заліку здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);

- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);

- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);

- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);

- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);

- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);

- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);

- проведення правового освітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);

- написання реферату /презентації, доповіді (5 балів);

- участь у не менше заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);

- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Семестровий контроль (залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до заліку. Під час складання семестрового заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущені завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від

масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenty/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Навчально-методичний забезпечення дисципліни (НМКД);
3. Матеріали для самостійної роботи студентів;
4. Інтернет-сторінки міжнародних та регіональних органів.

11. Рекомендована література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. – Ст. 141. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/254к/96-вр#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text)
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2004р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №40-44. - С. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.03р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Повітряний кодекс України: Закон України від від 19.05.2011 № 3393-VI.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.03р. *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. - №№ 18-22. – Ст. 144.
6. Авіаційні правила України «Правила повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу». Наказ Державіаслужби України від 26.11.2018 № 1239
7. Наказ Державіаслужби України «Про затвердження Авіаційних правил України «Інструкція з організації та здійснення контролю на безпеку в аеропортах України» від 15.03.2019 № 322.
8. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Положення про Державну авіаційну службу України» від 08.10.2014 №520.
9. Цивільне право України: Підручник. Видання третє, перероблене і доповнене: Підручники, навчальні посібники, / Старцев О. В., Харитонов Є. О., Харитонova О. І., — 2013. — 808 с.

10. Цивільне право : підручник: у 2 т. / НУ "ЮАУ ім. Я. Мудрого" ; за ред. : В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. Л. Яроцький. – Х. : Право, 2011. – Т. 1. – 656 с. Т. 2. – 816 с.
11. Цивільне право України. Підручник. Є.О. Харитонов Н.О. Саніахметова – К.: «Истина», 2003. – 776с.
12. Цивільне право України. Підручник. У двох томах. За заг. ред. Я.М. Шевченко – Т.1. Загальна частина. – К. Концерн: «Видавничий дім» «Ін Юре», 2003. – 520с., Т.2. Особлива частина. – 406с.
13. Шапенко Л. О. Правове регулювання страхових ризиків в цивільній авіації. Головний редактор. 2014. С. 11.
14. Філіппов А. В. Міжнародно-правовий механізм відшкодування шкоди, завданої повітряними суднами третім особам: проблеми уніфікації та модернізації // *dictum factum*. 2020. №. 2 (7). С. 10.
15. Таран О. С. Відшкодування шкоди, завданої скасуванням або затримкою авіарейсу за договором на туристичне обслуговування. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 68–73. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.11>. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/2/12.pdf>
16. Регламент (ЄС) Європейського Парламенту та Ради про запровадження загальних правил компенсації та допомоги пасажиром у разі відмови у перевезенні та скасування чи тривалої затримки рейсів від 11 лютого 2004 року № 261/2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_912
17. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР зі змінами та доповненнями. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 24.
18. Рішення Суду справедливості Європейського Союзу від 10 липня 2019 р., судова справа № 163/18. URL: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=216037&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3615049>.
19. Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2002 р. № 1535 із змінами. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1535-2002-%D0%BF>.
20. Абрикосов Д.С. Застосування форм та способів цивільно-правового захисту прав та охоронюваних законом інтересів за договором повітряного перевезення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 1. Том 1. 2016.- 85-89 ст.
21. Цірат Г.В. Регулювання затримки рейсу за Монреальською конвенцією 1999 року та правилами перевезення пасажирів та багажу Держава і право. Випуск 56.- 462-467 ст.
22. Гук А. Позови пасажирів до авіаперевізників, які виникають з відносин міжнародних повітряних перевезень. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2367/Huk_Pozovy%20pasazh yriv%20do%20aviapereviznykiv.pdf?sequence=3&isAllowed=y.
23. Конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень від 12 жовтня 1929 р., ратифікована Українською РСР

- від 14 серпня 1959 р. за № 995-181. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_181#Text.
24. Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень, прийнята 28 травня 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_594#Text.
25. Радчук О.П. Міжнародно-правове регулювання авіаційних перевезень. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/FP_index.htm_2015_2_26%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/FP_index.htm_2015_2_26%20(1).pdf).
26. Столярський О. В. Правове регулювання міжнародних перевезень. К.: Знання. 2012. – 318 с.
27. Стуканець І. В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ ТА БАГАЖУ. – 2018
28. Троцюк Н. В. Правова природа договору страхування в цивільній авіації //Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2010. №. 2. С. 4-7.
29. Маловацький О. В. Міжнародно-правове співробітництво держав щодо удосконалення Варшавської системи відповідальності авіаперевізника. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2007. №. 13. С. 165-171.
30. Про затвердження Порядку та правил обов'язкового авіаційного страхування цивільної авіації: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2002 р. № 1535 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1535-2002-%D0%BF>.
31. Борцевич П. С., Блінов Д. О. Захист прав пасажирів у транспортному праві. 2013.
32. Костюк В. Ю. Правові аспекти діяльності міжнародних організацій цивільної авіації //Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2011. Т. 31. № 31
33. Юринець Ю. Л. Суд ЄС про відповідальність авіаційних та залізничних компаній перед пасажирами та порівняння з українською практикою. Pridneprovskiy scientific bulletin. 2014. Т. 2. №. 370.
34. Пінчук О. Б. Механізм компенсації та відшкодування збитків за затримку чи скасування авіаційного рейсу: дис. – АЕРО-2014. Повітряне і космічне право: [Матеріали Всеукраїнської конференції молодих учених і студентів, м. Київ, Національний авіаційний університет, 20 листопада 2014 р.].-ТОВ" МП Леся".-590 с., 2014.
35. Шереметьєва О. Ю., Шереметьєва О. Ю. Відповідність законодавства України міжнародно-правовим нормам у сфері страхування пасажирів та членів екіпажу повітряного судна. – 2013.
36. Правова позиція Верховного Суду від 30 жовтня 2019 р., судова справа № 761/35935/15-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85582027>